

in metodj obravnavanja problematike edinstven tudi v jugoslovanskih geografskih merilih. Dosedanji geografski prispevki na tem področju so bili namreč večkrat rezultat deskriptivnih pristopov k obravnavanju in so preveč prostora namenili opisovanju zgodovinskega razvoja prometnih sredstev, važnih prometnih smeri, prometne infrastrukture itd. Tako interpretirana tematika vsekakor ni podajala temeljnih načel v geografiji prometa, t. j. »prostorsko dogajanje ob vsakokratnem razvoju prometa in njegove oblike pri odvijanju prometa po posameznih smereh v prostoru in času in pa najrazličnejše vplive, ki učinkujejo na razvoj prostora«.

Promet je v prostoru in času merljiv fenomen. Omenjeno dejstvo je vodilo tudi avtorja tega priročnika, da se je lotil obravnave kvantitativnih metod ter jih vnašal in prilagajal teoretskim izhodiščem pri analizi prometnega omrežja. Nekatere izmed teh so bile že večkrat preizkušene s strani avtorja v posameznih njegovih strokovnih razpravah ali pa tudi v okviru seminarskega dela s študenti geografije. V svojstvenem, večkrat informativnem pristopu pri opisovanju posameznih elementov prometne mreže, avtor nakazuje možnosti vključevanja geografije v študij prometa.

Delo je razdeljeno po posameznih poglavjih ter bogato kartografsko opremljeno, kar vsekakor presega vrednost običajnih učbenikov. V prvih poglavjih prikazuje značilnosti prometnega omrežja ter njegove oblike. Pri analizi teh prvin se je poslužil avtor topološkega grafikona ter v okviru topoloških pravil prikazal postopek sistematičnega analiziranja prometnega omrežja. Kakšna je povezanost omrežja oz. kakšna so merila povezanosti, je nakazal v naslednjem poglavju. Uporabo teh meril pa na primeru cestnega omrežja na otoku Krk. Na to tematiko se navezujejo tudi merila dosegljivosti v omrežju in poglavje o dosegljivosti po razdaljah in času. Omenjena poglavja o merilih prekinja analiza cestnega omrežja z aplikacijo na primeru Slovenije; v tem delu so prikazani še različni cestni sistemi. V okviru zadnjega dela priročnika velja posebej omeniti poglavje o pomenu avtocest v sodobnem cestnem prometu, in sicer z vidika povečane dosegljivosti. Na eni strani je teoretsko obdelal primer avtoceste brez križišča ali odcepov ter na drugi z odcepom. Oba primera je postavil tudi na slovenske avtoceste; prvega na polovično avto-cesto Maribor — Arja vas ter drugega na avtocesto Ljubljana — Razdrto. Ob poglavju o privlačnosti v omrežju bi pozornost uporabnikov usmeril predvsem na dodatek, ki prikazuje, kako lahko pri študiju prometnega omrežja uporabljamo statistične metode. Pri tem se je osredotočil na primer korelacijske analize.

Deset poglavij omenjenega učbenika je vsekakor dobra osnova za nadaljnje poglobljanje v študij prometa, hkrati pa nam služi kot napotek pri razreševanju neznank v primeru analize cestnega omrežja v posameznih regijah. Teoretska izhodišča so sproti preverjena v okviru posameznih poglavij ter obogatena s 44 kartogrami in diagrami med tekstom. Naša gledanja na promet bodo ob natančnem pregledu tega učbenika presegla dosedanja, večkrat napačna stališča v pojmovanju prometa v geografiji in v realnem prostoru.

Rado Genorio

Tržaško ozemlje, Zemljevid in seznam krajevnih ter ledinskih imen, Ljubljana — Trst, R. Petaros, K. Levak, G. Budal

Delo zasluži pozornost v marsikaterem pogledu. Ne samo zato, ker prikazuje zamejsko pokrajino in ker se njeni deagrarizaciji ter urbanizaciji pridružujejo še drugi procesi, ki ohranjanju ledinskih in drugih imen niso naklonjeni. Splošnim vzrokom se namreč pridružujejo še regionalni, ki pospešujejo njihovo pozabo. V malokateri slovenski pokrajini je razmerje med mestom in okolico tako neugodno kakor na sedanjem Tržaškem, kjer

je preoblikovanje agrarnih in drugih pokrajinskih potez obsežno in naglo. Zato je publikacija pomembna ne le v ožjem, strokovnem pogledu, temveč tudi v širšem — kulturnem, narodnostnem in še kakšnem.

Delo, o katerem je beseda, na videz sicer ni obsežno; sestavljata ga le zemljevid in ustrezni seznam imen. Zahtevalo pa je veliko časa, še več pa prizadevnosti in vztrajnosti. Iz uvodne besede spoznamo, kako dolgo je potekalo zbiranje imen, tehnično zahtevni pa sta bili tudi priprava in tiskanje zemljevida, katerega podlago sta zasnovala J. Medved in B. Ingo-lič. Pomena publikacije ne zmanjša niti dejstvo, da je bilo veliko gradiva zbranega že prej in da so se avtorji naslonili na Jelinčičevo in drugo toponomastično dediščino.

V čem je pravzaprav vrednost objavljenega gradiva? Z njim smo nedvomno dobili zaklad načrtno zbranih, ustrezno urejenih in enotno zapisanih geografskih imen vsega Tržaškega ozemlja v njegovem sedanjem obsegu. Zbrana so s široko zasnovanim in skrbno izpeljanim načrtom. O tem priča že dejstvo, da so poleg slovenskih zamejskih ustanov pri tem sodelovale tudi ustanove in posamezniki iz Ljubljane. Glavnina dela je vendarle nastala v odseku za slovenski jezik Narodne in študijske knjižnice v Trstu. Njegovo izdajo je podprla Kulturna skupnost Slovenije, založili pa sta ga Slovenska matica in Založba tržaškega tiska.

Pri zbiranju gradiva je sodelovalo 166 domačinov, ki jih uvodna beseda upravičeno imensko omenja, pri pripravi in obdelavi imen pa so sodelovali jezikoslovci, zgodovinarji, geografi in etnologi.

Enotno urejena in kartografsko prikazana krajevna in ledinska imena so pomemben vir za preučevanje Tržaškega ozemlja, saj se v njih zrcalijo njegove naravne in druge poteze, predvsem pa sledovi tisočletnega nastajanja agrarne in kulturne pokrajine.

Zemljevid vsebuje približno 3450 imen, seznam pa zaradi dvojic okoli 150 več (poleg tega je še 234 italijanskih »prevodov« krajevnih in nekaterih drugih imen). Med njimi je z zaselki vred približno dvesto naselbinskih imen, druga so reliefna ali vodna, največ pa je ledinskih.

Marsikatero ime smo poznali že doslej, toda večina je za nedomačine vendarle nova. Za geografa je še posebno pomemben zemljevid, kajti geografska imena zaživijo šele v neposredni zvezi z osnovo, iz katere izvirajo, in tedaj, ko so skupaj z drugimi, sosednjimi imeni. Tako jih najlaže razumemo.

Avtorji so sicer zbrali izredno veliko imen, seveda pa ne vseh, ki jih ta pokrajina ima. Ledinskih imen je vsaj desetkrat več, saj ima ime vsaka parcela ali vsaj skupina parcel. Teh pa je na desettisoče, kajti na Tržaškem je zemljiška razdelitev zaradi drobno razčlenjenega kraškega in flišnega sveta močno razdrobljena in so zato zelo številna tudi ledinska imena. Upravičeno pa sklepamo, da so na zemljevidu zbrana imena vseh večjih zemljiških enot in tudi druga, ki so kakorkoli značilna, čeprav nam uvodna beseda pove malo o njihovem izboru. Glede tega in sprememb v zadnjih 150 letih sta poučni stranski karti Banov, ki sta izdelani po katastrski mapi iz 1834. in 1974. leta, pripravil pa ju je S. Pahor.

Vsa imena so avtorji razčlenili na štiri glavne skupine — na naselbinska, reliefna, vodna in ledinska, vsako od teh pa še na več podskupin. Med reliefnimi razlikuje legenda kar pet vrst imen — za vrhove, pobočja, vzpetine, vrtače in ograde. Tako razčlenjevanje je zamudno in zahtevno, saj med njimi ni vselej jasnih meja. Tako so káli, ki so izrazit hidronim, označeni kot vodno, ledinsko ali reliefno ime. Podobno je z dolino, dolom in še z vrsto drugih oznak. Tako smo dobili dragocen vpogled v spremembe posameznih pokrajinskih potez, saj njihovo prvotno funkcijo označujejo marsikdaj le še imena.

Na zemljevidu se imena razlikujejo po različnem tisku, ki ga sestavlja kar 14 vrst črk, kar terja zelo pazljivo čitanje zemljevida. Če ga hočemo do kraja razumeti in uporabiti, se moramo vanj kar precej poglobiti.

Za strokovnjake — tem je zemljevid v prvi vrsti tudi namenjen — je to kljub zahtevnosti njegove uporabe vendarle zelo koristno.

Imena pa bi se lahko razčlenila tudi enostavneje. Med drugim moti, da reliefni nazivi nimajo enotne pisave. Vrtače označujejo pokončne črke, vsa druga reliefna imena pa poševne. Take črke, čeprav različno velike, imajo tudi ledinska imena. Tudi ni jasno, zakaj so med reliefnimi imeni »ograde«. Po velikosti črk so ledinska imena dvojna, ena za večje in druga za manjše enote. Toda enake črke, kakor imajo ledinska imena manjših enot, ima tudi skupina imen, ki je označena kot »druga imena«.

Splošni vtis o zemljevidu je vseeno ugoden, največ zaradi umirjenih barv, nevsiljive reliefne podlage, zanesljive tehnične izdelave in dobrega tiska. Imensko gradivo je sicer zelo gosto, za tovrstni zemljevid pa ni prenatrpano, čeprav se imena ponekod močno prepletajo, npr. okrog Boršta, Zatrežca in Boljunca.

Bržkone so prav zaradi obilice imen izbrali kartografsko merilo, ki je malce nenavadno ($\sim 1 : 32\,000$), a v bistvu dokaj uspešno lovi ravnotežje med velikostjo zemljevida, črk in gostoto imen ter njegovim obsegom. Manj ustreza njegov izrez, saj je skrajni južni del Tržaškega ozemlja odrezan, severozahodni brez pravega zaključka, nasprotna, vzhodna stran karte pa sega daleč na drugo stran državne meje.

Ker je zastrta reliefna podlaga, si moramo pri geografskem preučevanju imen, npr. glede odnosa med njimi in površjem, pomagati z ustrezno karto. Bolj kot to pogrešamo na zemljevidu gostejšo orientacijsko mrežo; 10 x 10 cm veliki kvadrati so preveliki, saj je v njih po sto in več imen. Njihovo iskanje je zato zamudno in utrudljivo. Zvezo med imeni v abecednem seznamu in na karti omogoča oznaka mreže, ki stoji za njimi. V seznamu pogrešamo predvsem imensko razčlenitev, kakršna je na karti. Z zvezdicami ali kako drugače označena imena vsaj za štiri glavne skupine bi geografski študij tega gradiva precej olajšala.

Na zemljevidu so toponimi odtisnjeni ustrezno poudarjeno. Glede teh imen si želimo, da bi jih avtorji kmalu prikazali v njihovi rabi, predvsem glede edninske oziroma množinske oblike, predložnih zvez (v, na), pridevniške in svojilne oblike, npr. Opčine, na Opčinah, openski, Openci. Naj bo ta želja spodbuda, da bi do takega pregleda kmalu prišli.

Poudariti velja, da se imena na zemljevidu in v seznamu med seboj docela ujemajo in da so praktično brez tiskovnih napak, čeprav gre za tisoče imen in zelo razčlenjen tisk, kar govori za vseskozi skrbno in natančno delo, ki je pri tako bogatem in raznovrstnem imenskem gradivu prava redkost. Že to kaže na zanesljivo vsebinsko stran celotnega dela glede izbora in razčlenitve imen ter njihove razmestitve in lege na zemljevidu.

Kaj nam pravzaprav pove prvi pregled imenskega gradiva in kaj, ko ga primerjamo s sosednjimi pokrajinami (Krasom, Slovensko Istro, Vipavsko dolino, Pivko) ter imeni drugod po Sloveniji?

Vsekakor se nam kažeta izrazita enotnost in sorodnost Tržaškega ozemlja z drugimi slovenskimi pokrajinami, posebno bližnjimi. Ogromna večina imen je občnih, torej neposredno razumljivih, in tudi tista, ki so manj znana, se rada ponovijo, kar kaže na njihovo občno, čeprav pozabljeno poreklo. Lepo se kažejo imenske razlike med posameznimi deli ozemlja, medtem ko so različno stare imenske plasti manj zaznavne, kar je glede na staro in sklenjeno poselitve pokrajine razumljivo. Glede na položaj je v njej presenetljivo malo vrst imen (mlajšega) tujega izvora. Ševeda pa ima pokrajina vrsto imenskih posebnosti.

Na prvi pogled so morda najbolj očitna občna imena, kakršna srečujemo tudi drugod po Sloveniji. Zelo številna so zlasti imena, kakršna so npr. Hribi, Vrhovi, Griči, Brda, Gorice, Stene, Rebri, Bregovi itd., prav tako pa tudi vodna imena (Studenci, Potoki, Kali) in večina ledinskih imen

(Ledine, Njive, Snožeti, Staje itd.). Vsa so seveda v različnih oblikah, zato jih naštevamo le po tipih.

Ostaja še vrsta pokrajinsko značilnih imen, ki jo prikazujejo kot kraško, flišno in primorsko pokrajino sploh. Največ je kajpak »kraških« imen, saj jo v glavnem sestavlja kraški svet, povečini pa so enaka kakor drugod po Krasu in krasu. Med najpogostejšimi so *Doline* in *Doli*, ki pomenijo vrtače, pogosto pa imajo posebna imena (Globočak, Čerovka, Trnovka, Lesnika, Brentovka, Brusovka itd.). Vseh je več sto.

Zelo pogostne so *Griže*, ki označujejo škrapljasto in sploh drobno razčlenjeno kraško površje. Zelo številne so *Gmajne*, ki so za kraška tla še posebno značilne. Tudi drugih kraških imen ne manjka — *Školji*, *Pečine*, *Zlebi*, *Rupe*, ki so morda bolj pogostna kakor v drugih kraških pokrajinah.

S kraškim svetom so povezane še *Drage*, *Kali*, *Jame*, *Ilovice* in *Kras sam* (Mali Kras, Draški Kras, Kraški hrib itd.). Za primorski kras pa so posebej značilne *Ograde*, *Grobļe*, *Krepe*, *Golavke*, *Zavodi*, *Jeplenice*, za primorsko pokrajino sploh pa imena tipa *Muzar*, *Križade*, *Baredi*, *Žegni*, *Brajde* itd.

Tu in tam se pojavljajo tudi *Vrtače* in *Škavne*, ki jih poznamo že s Krasa tostran meje. Med zbranimi pa pogrešamo ledinska imena za drobne kraške žlebiče na školjih (Dežnice, Zareze od dežja). Morda se skrivajo v številnih *Žlebičih*.

Tudi v flišnem delu Tržaškega ozemlja so značilna imena. Poleg občnih imen tipa *Brdo*, *Breg*, *Brežina*, *Potok*, so še posebna, npr. *Paštni* in *Valice*.

Razlike so tudi znotraj kraškega in flišnega sveta. Tako se kažejo imenske posebnosti med severozahodnim, osrednjim in jugovzhodnim delom Krasa. Ponekod so za vrtače bolj razširjene *Doline*, drugod *Doli* ali pa posebna imena, ki smo jih že omenili, npr. okrog Padrič in Bazovice. V SZ delu Krasa kažejo nekatera imena sorodnost z Dolenjim Krasom in Spodnjo Vipavsko dolino. Taka so npr. ledinska imena in imena za posamezne dele vasi, ki se končujejo na -išče (Klečanišče, Merišče, Topišče itd.). Podobno je pri vodnih imenih; splošno razširjenemu Kalu se v srednjem delu pridružijo še (Ka)Luže in v JV Močila.

Posebnost so imena tik ob morju, kjer so njegovi klimatski vplivi največji. Na to posredno kažejo ledinska imena tipa *Oljke*, *Črnika* (zimzeleni hrast), *Soline* in še kakšna.

Zelo zgovorna so ledinska imena na današnjih, že zdavnaj zazidanih mestnih tleh v Trstu (Njive, Brajde, Staje, Mlini, Potoki itd.), ki kažejo na nekdanjo agrarno izrabo tal in na narodnostno sestavo tedanjih prebivalcev. Zgovorna so tudi druga imena z ožjega mestnega področja (Na senenem trgu, Trg od drvi, pravzaprav Plac od drvi itd.).

Med zbranimi je vse polno nazornih in lepih ledinskih imen (Nabrežinka, Hribnica, Ozidnica, Gozdina, Potočna, Dolinka, Kotlice, Osredki, Osojki, Denarnice, Zarohovec in druge). Vmes pa so tudi drugačna, npr. Boršt (za gozd prevladujoče ime), Parti (za parcelacijo), Jave (za kamnolome), Frnaža (za gospodarske obrate) in še nekatera.

Zaradi pomanjkanja prostora smo na spodbudni dosežek tržaških rojakov in kolegov le opozorili. Zaradi pomembnosti dela in v njem zbranega imenskega bogastva se bomo nanj še povrnili. Želeti pa je, da bi podobne pregledne kmalu dobili tudi za druge naše pokrajine, sosednje ali bolj oddaljene.

Darko Radinja

Geografski zbornik XVII., Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razred za prirodoslovne vede, Geografski inštitut Antona Melika, Ljubljana 1978, stran 198.

Po objavi smernic za proučevanje poplavnih področij (glej GV XLVI 1974) in geografski analizi poplavišča ob Pšati kot vzorčnem primeru (glej